

Omgangskolelæreren med Hogg og spark 1814

Kilde:

Allmugeskolene på Austlandsbygdene 1730-1830. knut tveit.

Allmueskolen på bygdene , johannes helgheim

Hvem ble lærer?

Sannsynlig vis bondesønner som presten syntes hadde beste evner. Først og fremst klokkerne ble lærere, men denne klokkeordningen ble avløst av kirkesangerordningen utover 1800-tallet. Bondesønnene hadde minst fravær og lærte nok mest.

Lærerne var autodidakte, gjerne yngre brødre av en odlesutt. Dette gav dem delvis høy status, siden de var fra bondeætt.

Alderen på lærerne var ca 20-60 år, men flest mellom 20 og 40 år.

Metoder i undervisning og oppdragelse

1 Læreren forteller og barna forstår, deretter skal de lære det seg utenad.

2 Katekisasjon Spørsmål og svar fra Pontoppidan

3 Mens læreren var opptatt kunne de som kunne lære bort til de som ikke kunne.

Kroppslig straff tukt

Skoleloven i 1739 og i 1834 sier det samme:

Læren skulle påtale dårlig oppførsel med Kiærlig Formaning. Først etter flere forsøk skulle eleven straffes med Riis i de andre Børns påsyn., fra 1834 ble lærerne pålagt å bruke lemfeldige metoder som skammekrok, merknader i protokoll, dersom dette ikke virka skulle legemslig avstraffelse benyttes, på en måte som ikke var skadelig for barnet eller usømmelig.

Elevene kunne måtte knele på erter eller på en skarp trekantet pinne, mens de måtte svare...

Kunnskapsnivå.

Erik Pontoppidans spørsmål og svar til katekismen. Sandhet til Gudfryktighet. The truth and fear for God. Obligatorisk for alle siden 1738 (Kristian 6.) der 759 spørsmål og svar måtte pugges 541 spørsmål og svar i 1820, etter protester på omfanget..

Mellom 1730-1830 hadde kun 10% av alle norske elever undervisning utover religion og lesing. Regne undervisning innført i 1825 i Flesberg kommune. Kun 10% av skolene hadde kart til goegrafiundervisning i 1818.

All religionsundervisning var muntlig og de skulle repertere..

Det var prost og Biskop som kom på Visitas for å høre om barna var klare for konfirmasjon. De ble bedrømt i God middels dåelig kunnskap. Kun 7% ble dømt til dårlig kunnskap i religion i 1820. ,ens det avar 33% i 1770.

Litt over halvparten av konfirmantene kunne lese greit, ca 10% kunne ikke lese i 1830.

Feyrings lesetabeller med løse bokstaver som kan kunne sette sammen til ord.

Fra 1800-tallet startet de med ABC bøker i form av opplysningstekster som skulle leses. Mellom 2-10 boktitler i hvert prestegjeld....

En arbeidsdag:

Synge sang og lest bønn for barna

Før de går hjem får de en ny tekst de skal lese mere på til neste gang

Lønn

Var kun lærer 3 mnd i året, og fikk kun lærerlønn i den tiden, sammen med naturalia som kost og losji.

Derfor måtte de har tilleggsjobb som klokker, men også skomaker og skredder.

Fikk privilegier som fritak fra skatter, skyss, pliktarbeid, og militærtjeneste. Dette fikk de fordi prestene beskyttet dem..

Eksempler fra 759 spørsmål og svar fra Pontoppidan

Om BØNN

Husker dere nå når man skal be?

Alltid hvor-som-helst.

Skal man bare bruke bibelens bønner?

Nei man skal be både med hjertet og med egne ord.

Hvem skal lære oss at bede rett?

Det skal den hellige ånd

Viktigste bønn er FADER VÅR:

Sammenligning av ulike oversettelser av Fader Vår i norsk språkdrakt

Waisenhusutgaven av 1744

*Fader vår, du som er i himlene!
Helliget vorde ditt navn;
komme ditt rike;
skje din vilje, som i himmelen så og på jorden!
Gi oss i dag vårt daglige brød;
og forlat oss vår skyld, som vi òg forlater våre skyldnere;
og led oss ikke inn i fristelse,
men fri oss fra det onde.
For ditt er riket
og kraften og herligheten i evighet. Amen.*

1930-utgaven(NO30)

*Fader vår, du som er i himmelen!
Helliget vorde ditt navn;
komme ditt rike;
skje din vilje, som i himmelen, så og på jorden;
gi oss idag vårt daglige brød;
og forlat oss vår skyld, som vi og forlater våre skyldnere;
og led oss ikke inn i fristelse;
men fri oss fra det onde.
For ditt er riket og makten og æren i evighet. Amen.*^[1]

1978/85-utgaven (NO78/85)

*Fader vår, du som er i himmelen!
La ditt navn holdes hellig.
La ditt rike komme.
La din vilje skje på jorden som i himmelen.
Gi oss i dag vårt daglige brød.
Forlat oss vår skyld, som vi òg forlater våre skyldnere.
Led oss ikke inn i fristelse,
men frels oss fra det onde.
For riket er ditt,
og makten og æren i evighet. Amen.*

2011-utgaven (NO2011)

*Vår Far i himmelen!
La navnet ditt helliges.
La riket ditt komme.
La viljen din skje på jorden
slik som i himmelen.
Gi oss i dag vårt daglige brød,
og tilgi oss vår skyld,
slik også vi tilgir våre skyldnere.
Og la oss ikke komme i fristelse,
men frels oss fra det onde.
For riket er ditt
og makten og æren i evighet.
Amen.*

Det første bud

Du skal ikke ha andre guder enn meg

Vi skulle over alt ting frykte og elske vår gud og oss på ham alene forlade

Hva ondt forbydes i det første bud?

At bedrive avguderi (The worship of idols or any image or object

Hva er en avgud?

Alt det som et menneske dyrker frykter elsker og forlader (STOLE PÅ) sig på istedenfor den eneste sanne Gud - Everything that a man can worship, fear, love or trust, instead of the true God.

På hvor mange maader kan man bedrife avguderi? IDOLATRY

Enten på en grov eller en fin måte

Hva er det grove avguderi?

Når man tilbeder Sol Måne, stjerner Billeder, Engler eller avdøde helgener.

Hva er det fine avguderi?

Når man elsker frykter eller forlader sig på noen Ting mere enn på Gud.

Hvordan kan man selv gjøre seg til avgud? IDOL

Ved den syndige egenkjærlighet, da man ei vil bøie sig under Gud og erkjenne sig selv at være intet..

Andre tema i Pontoppidans leveregler:

Trosbekjennelsen

Tid Bud

Hvordan lese til bords

Stemmerett

Verneplikt

Primstaven

Ludvig holbergs komædier

Tukt pisk av kjærlig het for evig frelse

Merkedager på den norske primstaven

Merkedagene på primstaven er trolig en blanding av hedenske og kristne [merkedager](#), selv om sistnevnte nå er i flertall. Merkedagene kan ha ulike navn. Disse er skilt med komma i kolonnen for *merkenavn*. Hver merkedag har dessuten sitt eget merke, som også kan variere. Variantene er skilt med komma i kolonnen for *primstavmerker*.

Sommerhalvåret[[rediger](#) | [rediger kilde](#)]

Merkedag	Merkenavn	Primstavmerke
14. april	Sommermål , sommerdag, sommernatt	Løvtre, gren
16. april	Magnusmesse , tredjedag sommer	Pil, øks, halvt kors
23. april	Jørgensdag	Kors, hest
25. april	Markusmesse , Markusdagen, store gangdag	Blad på en kvist, fjærpenn, fugl
1. mai	Gauksmesse , lille gangdag	Gjøk, dobbelt kors
3. mai	Korsmesse vår	Stort kors
15. mai	Hallvardsmesse , Hallvardsvaka, hallsok	Møllestein, prikker (såkorn)
18. mai	Eriksmesse	Aks, sverd, krone
22. mai	Bjørnevåk	Bjørnefot
25. mai	Urbanus	Møkkagreip
3. juni	Rasmusdagen , skoklefallsdagen	Bor
8. juni	Medardus og Gilardus	Fiskekrok
9. juni	Kolumbamesse , Kolbjørn med laksen	Fisk
17. juni	Botolfsmesse , botsok	Bispestav, kors
21. juni	Sommersolverv	Sol
22. juni	De ti tusen riddere , de ti tusen martyrer	Timeglass
24. juni	Sankthans , Jonsmesse, Jonsok	Sol, timeglass
29. juni	Petersmesse , Persok, Peter med gullnøkkelen	Nøkkel, blomst
2. juli	Syftesok	Bispestav
8. juli	Tredjevaka , Kjell fut, Kjell sviebygg, Seljemannamesse , Sunniva Virginis	Ljå
10. juli	Knutsmesse , knutsok, Knut med ljåen, Kong Knut	Krone, rive, ljå
12. juli	Kari med riva	?
14. juli	Midtsommerdag	Sol, tre ^[3]
20. juli	Marit Vassause , Margretemesse, Mari(t)messe	Hjul, «M», kors med glorie
22. juli	Mari stol , magdalidagen, magdalimesse	Krone med kors, beger
25. juli	Jakobsmesse , Jakob våthatt	Kors, sverd, hatt

29. juli	Olsok , Olafsvaka	Øks (Olavsøks eller Olavsbile)
1. august	Peters lenker , Peder vindfells dag, Per vinkel	Nøkkel
3. august	Vesle Olsok , Olsok siare, Translatio Olavi	Øks (mindre enn olsøkøksa)
10. august	Larsok , Lavransvaka	Rist
15. august	Marimesse førre , våre frue dyre, Marias himmelfart	Krone eller kvinnefigur
24. august	Barsok , Bartholomeusmesse, bardonsok, Berdon bukkekniv, Bertel brytestrå	Øks, kniv eller et kors
29. august	Vergismesse , Johannes halshogg	Sverd (verge)
1. september	Eidismesse , Kvernknarren	Kvernstein
8. september	Marimesse siare , vår frue siare, morsmesse	Krone, «M», sauesaks
14. september	Korsmesse høst	Kors
21. september	Mattismesse høst , Mattheusmesse, Mattisdag, (høstjevndøgn)	Øks
29. september	Mikkelsmesse , mikeli	Lur, vekt
4. oktober	St. Frans	Halvkors
7. oktober	Britesmesse	Bok, hus
9. oktober	Dinesmesse , Deinets dag	Fisk, flagg, bispestav

Vinterhalvåret[\[rediger\]](#) | [rediger kilde](#)

Merkedag	Merkenavn	Primstavmerke
14. oktober	Vinternettene , vinterdag, vinternatt	Tre uten blader, (pave)hanske
18. oktober	Lukasmesse , Lukas våtmann	Kors, okse, slaktebenk
21. oktober	Ursula , 11 000 jomfruer	Kvinnefigurer, krone, pil, palme, ring
28. oktober	Simonsmesse , Simon og Judas	Kors med to sett armer, gren med to blader
1. november	Allehelgensdag , helgemesse, aldermesse	Kors, omvendt skip
2. november	Alle sjelers dag	Menneskefigur
11. november	Mortensmesse , Mortensdag	Gås, bispestav, drikkehorn ^[4]
21. november	Marioffer (Presentatio Mariae)	Hode med krone eller glorie
23. november	Klemetsmesse , båtsok, Klemet kirkebygger, Klemet saueskjærer	Anker, kirke, pavekrone
25. november	Karimesse , Karenmesse, Kari med rokken	Sverd, kors, hjul

30. november	Andersmesse , Anders fisker	Andreaskors, revesaks, fiskekrok
4. desember	Barbromesse , Barbrodøgnet	Kors, tårn, sverd, «B»
6. desember	Nilsmesse , Nikolausdagen	Bispielue, bispestav, «N»
8. desember	Maria unnfangelsesdag , vår frue ventedør	Kronet hode, bok
9. desember	Anna matris Mariae , Anna røytrauv, (Anna) pissihose, Annadagen	Kvinnehode
13. desember	Lussimesse , Lussinatt, Luciadagen	Bål, lys
21. desember	Tomasmesse I ^[5] , Tomas brygger	Tønne, kors, hånd
22. desember	Vintersolverv	Sol
23. desember	Tollesmesse , Sjursmesse, lille julaften, vaskenatt	Halvkors
25. desember	Juledag , Natalis Christi	Drikkehorn, kandelaber, tønne, sol
28. desember	Barnedag , barnemesse	Lite kors, (sverd)
1. januar	Nyttårsdag , åttendedagen	Solhjul, timeglass, kirke
6. januar	Helligtrekongersdag , trettendedagen	Tre kors, tre kroner, tre menn
7. januar	Eldbjørgdag , ildbergingsdag, St. Knut	Kors
11. januar	Brettemesse , brokkismesse, brykkesmesse	Øks, hest
12. januar	Midtvinterdag , hökunótt	Prikker (snø)
13. januar	Tjuendedagen , Knutsdag, avfaredag, gamle nyttårsdag	Øks, klokke, tønne, omvendt drikkehorn
14. januar	Midtvinterdagen (hedensk jul) ^[6]	
17. januar	Antonsmesse	Kors, gris
20. januar	Brødremesse	Øks, to piler i kors
25. januar	Pålsmesse , Pål med bogen, Pål skytter	Bue, sverd, fisk
2. februar	Kyndelsmesse , kindermesse, kjærmesse, lysenes messe, missa candelarum	Syvarmet lysestake, lilje, kronet hode
3. februar	Blåsmesse , Blåsius	Horn, båt for fulle seil
5. februar	Ågotsmesse , musedagen	Mus, kors
22. februar	Peters stol , Per varmestein, Per heitstein	Nøkkel, stein
24. februar	Mattismesse vår , Mattis	Øks, (omvendt) «M»
9. mars	De førti riddere	Halv sol
12. mars	Gregormesse , Gregoriusdagen, Gregusmesse, Groårsmesse	Fugl (due)
17. mars	Gjertrudsmesse , Gjertrudsdagen	Rokkesnelle, lilje, bjørkekvist, kapell
18. mars	Petrus martyr , Per pekk i vatn	Pigghakke
21. mars	Bendiksmesse , Bendik/Bent prøvesvin, (vårjevndøgn , jamvår)	Halvt kors

25. mars [Maria bebudelsesdag](#), vårfrumesse, Marimesse, Krone, kvinnefigur, hode, tre
vårmesse